

ԾԱՂԻԿԻ կը հրատարակուի Շաբաթ օրերը : — Հա-

մը 40 փարա :

Բաժանորդագիտն կլնիսիկ — Պոլսոյ համար տարե-

կան 45 զրշ : Վեցամեռյ 23 զրշ . եռամեռյ 12 զրշ :

Գաւառաց համար տարեկան 30 զրշ : Վեցամեռյ 26

զրշ : Եռամեռյ 14 զրշ :

Որուսիոյ համար տարեկան հինգ բուբլի : Ուրիշ եր-

կերերու համար 12 փարա :

Գաւառաներէն դրոշմաթուղթ՝ կ'ընդունուի :

Միայն երեք թիւ ապառիկ կը դրկուի : պիտուհետե-

բաժանորդագիտն չը վճարող կը դադրի թերթ ընդու-

նել :

Ծանուցման տողը 2 զրշ :

40 Փարա

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 26

ՇԱԲԱԹ

9 ՄԱՅ 1891

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՐԻՔ

Ե

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐՈԳ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ-

ՆԵՐ ԿԱՄԱՐԵԼՈՒ : ՀԱՄԱՐ Ազգ : Վարչու-
թիւնն կը հրաւիրէ զֆալ : Խորհուրդս
մայրաքաղաքին՝ մեծ վութաջանութեամբ
ալատրաստել խրաքանչիւր թաղի ԸՆՏ-
ՐՈՂԱԳ ցուցակը, հիմն բռնելով 75 զրուշ
կեդրոնական տուրքն և անձնական ար-
ժանիքը :

Այդ հիմն կամ հիմունք նշանակուած
են Ազգ : Սահմանադրութեան մէջ և ոչ
ոք կը մուարերէ զսյն խախտելու փորձ
ընել : Ընտրական իրաւունք վայելիլու-
համար Սահմանադրութեան դրած պայ-
մաններն ոչ ծանր են և ոչ ալ գանդա-
տանաց տեղի տալու չափ սեղմիչ : Կեդ-
րոնին բազմատեսակ ծախքերն հայթայ-
թելու համար ամէն անհատ պարտի տա-
րեկան վճարում մ'ընել և վճարմանց լա-
ւագոյնն է ուղղակի տուրքն : Տիսուր ե-
րեսյթ մ'է որ այսօր Ազգ : Պատրիարքա-
րանն եթէ անուղղակի տրոց գանձման
հասոյթէն զրկուի, չէ կարող իւր ելե-
մուտքն հաւասարակուել : 80 երեսփոխան
ընտրող կ : Պոլիս քաղաքին 160 հազար
Հայ բնակիչներէն ուղղակի տուրք ա-
նուամբ տարեկան հազիւ : 1600 սոկի կը
գանձուի : և այդ գումարին գրեթէ
նուալ քան մէկ երկորդը միայն 75 զրուշ :

Ժամանակակից ազգական արդեօք պատճառ որ տարեկան 75 զրշ վը-
ճարողներու թիւն այսքան սահմանափակ
է : այո՛, կ'ըսեն շատերը : ո՛չ, կը պատճա-
խանեմբ մեք : չ'է՞ որ Պատրիարքարանի
վեց հազար սոկոյ մօտ ծախքը տարուէ
տարի ժողովրդեան քառակէն կ'ենէ : չ'է՞ որ
ի Պոլիս գանուազ ժործածութիւնն
ստանձնող մարմիններէն վեր ի վերոյ հա-
շիւ չ'են պահանջեր : այլ ճշմարտապէս
պատախանաւու կը լինին, բառին բո-
վանդակ նշանակութեամբ : զի պարտուցը
կատարման գիտակցութիւնն ունեցող ժո-
ղովուրդ մ'անհնար է որ իւր իրաւունքն
ի գործ դնելու եղղանայ : Մի՛ պահան-
ջէք ուղղակի տուրքը, թոյլ տուեք որ
ժողովուրդն հեղղանայ իւր պարտուց
կատարման մէջ, ապահով եղիք որ նա
իրաւունքը կիրառութեամն մասին շատ
թոյլ կը վարուի : շատ փորձերով գիտու-
ած է որ անուղղակի տուրք վճարողներն
ո՛չ պարաք կատարելու մտօք կը վճարեն,
ո՛չ ալ մտքերնուն կ'անցունեն իրենց գը-
րամներուն հաշիւն ուղել : կալուած մ'ու-
նիք, պիտի վաճառէք, զեկուցագրի հա-
մար Պատրիարքարան կ'երթաք : Ճեղմէ
այսչափ կը պահանջեն : եթէ չը տաք՝ գոր-
պարագայներէն, տարակոյս չկայ թէ,

ԾԱՂԻԿ

ԼՐԱԳԻՑ

ԾԱՂԻԿԻ ի պերաբերեալ ամէն գործի համար պէտք է
դիմւլ,

Առ Տեօրէն-Հրատարակիչ ՅՈՎՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

Պոլս, Էսկի-Զապուլիէ, Պէրպէրեան Տպարան

ՃՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՌԱՋԱԿԱՆ ՄԱՐՄԱՐ

ՃՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՌԱՋԱԿԱՆ ՄԱՐՄԱՐ</

բաւունք ստանալու համար 75 դրշ. վճարելու կարողութեան հիմն բռնեն ամսական 500 դրշ. ի շահը, մինչ ուրիշ թաղ. խորհուրդներ այնքանը վճարելու կարողութեան հիմն բռնեն ամսական 2000 դրշ. ի շահը. այսպէս օրինակի համար կարդացինք թէ Պալատու բազմահայ թաղին մէջ հազիւ 7 անձինք գտնուեր են տարեկան 75 դրշ. տալու կարող. մինչ ի բերա առաջին հաշուով 500 անձինք գրանուեր են 75 վճարող. այսպէս ուրեմն բերայի բնակիչը որ անարժան հոչակուած են թաղ. խորհուրդ ընտրելու և բաղմաց հետէ Պատրիարքարանէ կարգեալ Առաջամայ թաղ. խորհուրդ կը կառավարուին, Ազգ. Ժողովոյ երեսփոխանութեան համար իր 25 երեսփոխան պիտի ընտրեն, 25 երեսփոխան՝ որք տասնամայ շրջանի մէջ հզօր ազգեցութիւն պիտի ունենան ու գործածեն Ազդին ճակատագրին վրայ. և երբ տարիներ յետոյ Ազգ. տուրքը պահանջուի զայնս ընտրողներէն, թաղ. խորհուրդը կամ առժամայ թաղ. խորհուրդը, փոքր վարանումէ ետք, պիտի տեղեկագրէ՝ վարչութեան թէ ընտրող թաղեցոց մեծ մասին նիւթական վիճակին այժմ ծանր անկում կրած է և 75 դրշ. տուրք վճարող 500 կամ 1000 ընտրողաց հազիւ մէկ հինգերորդն կարէ հատուցանել նոյն քանակութեամբ տուրք....

Ըստներ կան, և մեզքն իրենց վիզլը, թէ շունչ մը փչուած է մեր վարչութեան վրայ որ կը մզէ զՊատրիարքարանն, ուղղակի արոց բաշխման ու գանձման պատրուակին ներքեւ Պոլսոյ շատ մը բազմահայ թաղերը գրեթէ երեւալ երեսփոխանական ընտրութեան իրաւունքէն և Ազգ. Ժողովոյ բովանդակական թէ այս պատրութիւնը մէջ և լուսական մը մուգ կամ չորս մէջ այս առաջն առաջն արձագանդ չ'ուղիւ ելմբացոյցը բարեգքէ.

Եղարերականին մէջ յիշուած անձնական արժանիքն ալ թաղ. խորհուրդ գընահատութեան թողուած է, ի՞նչ նպատակաւ, չեմք գիտեր. միայն կը յիշեմք թէ քանի մը տարի առաջ ի Պէշիկթաշ կատարուած երեսփ. ընտրութեանց մասնակցեցան նաև եկեղեցւոյն ժամակոյներն իրը առ ազգն օգտակար ծառայութիւն մատուցանող անձինք, և այս ընտրութիւն վաւերացաւ ընդհանուր ժողովն: Բոտ որում այս անդամ ևս թաղ. խորհուրդը աղատ պիտի լինին անձնական արժանիք որոշելու, կը հրաւիրեմք զիրենք՝ ի յուշ ածել անցեալը, և նկատել մանաւանդ որ եթէ այս ինչ թաղը զլանայ անձնական արժանիքն այս ումեք, նոյն վիճակին մէջ գտնուող ուրիշ մուրիշ թաղի մէջ ընտրող պիտի հաւաքար վաղաց անձինք լինին անձնական արժանիքն իրուրի նոր առ ազգն օգտակար ծառայութիւն մատուցանող անձինք, և այս ընտրութիւն վաւերացաւ ընդհանուր ժողովն: Բոտ որում այս անդամ ևս թաղ. խորհուրդը աղատ պիտի լինին անձնական արժանիք որոշելու, կը հրաւիրեմք զիրենք՝ ի յուշ ածել անցեալը, և նկատել մանաւանդ որ եթէ այս ինչ թաղը զլանայ անձնական արժանիքն այս ումեք, նոյն վիճակին մէջ գտնուող ուրիշ մուրիշ թաղի մէջ ընտրող պիտի հաւաքար վաղաց անձինք լինին անձնական արժանիքն իրուրի նոր առ ազգն օգտակար ծառայութիւն մատուցանող անձինք, և այս ընտրութիւն վաւերացաւ ընդհանուր ժողովն:

մակոչները, ֆինանսները, մինդարները, գիշերեայ պահնորդները, դրաշարները և այլ հանրային ծառայութեան մէջ եղողներն անձնական արժանիքն երեսփոխան ընտրելու իրաւունք ունին, ինչպէս եղաւ ի Պէշիկթաշ և ինչպէս կը պատրաստուի ըլլալ այժմ ևս՝ քանի մը թաղերու մէջ:

Ա.Ա. Բնդիսի Ժողովը ի՞նչ պիտի ըսէ այս ամէն գարձուածոց համար. է՛հ, եթէ Բնդիսի Ժողով գումարի...
Ա.Ա. ՍՈՒՐԵՆՆԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Նոր Երկրի խնդիրը կարգադրեալ. — Ալզաւոր կարգի պատուիրակութիւն մը ի Պէրլին. — Պ. ըլ Պիզմանք և Պ. Վէկրինադ. — Աւրստիվական խորհրդաւան. — Զարն եւ Զարուին ի Վիեննա (.) . — Լիվրակի տեղակալին յայտնութիւն. — Լուծումն Խումանիոյ Խորհրդաւանի. — Բացումն Սպանիական Բորբէներուն. . . .

Վերջին Եօթնեկիս գէպերը բոլորովին նպաստաւոր են միջազգային յարաբերութեանց բարուքման: Անգլիոյ և Ֆրանսայի կառավարութիւնք՝ յետ երկար բանակցութեանց յետ երկար յանդին մէջ հին-Զեհերու չափաւոր կուսակցութիւնը (ի Պոհեմիա) բոլորովին կը յաղթուի նոր-Զեհերու ծայրայեղ կուսակցութենին, ուր Վիեննացիք՝ հակառակ նախարարագետ Թատաֆէ կոմսին բոլոր ջոնից և ճարպիկութեան, հակահրէական երեսփոխաներ կը յղին Աւստրիական Բայլսաթակին (Երեսփոխանական ժողով):

Թողումք Պէրլինցիները որք անհամբերութեամբ կ'սպասեն մեծ աշխարհավարին վերաբնուած ի Պէրլին և մտնեմք յԱւսորիս ուր վերջին ընտրութեանց մէջ հին-Զեհերու չափաւոր կուսակցութիւնը (ի Պոհեմիա) բոլորովին կը յաղթուի նոր-Զեհերու ծայրայեղ կուսակցութենին, ուր Վիեննացիք՝ հակառակ նախարարագետ Թատաֆէ կոմսին բոլոր ջոնից և ճարպիկութեան, հակահրէական երեսփոխաներ կը յղին Աւստրիական Բայլսաթակին (Երեսփոխանական ժողով):

Այս ընդհանուր ընտրութիւնք կառավարութեան չեն-տար ոյն մեծամասնութիւնը վերջուն ունենալ եր յուսուր, և ծնունդ կուտան Խորհրդարանի մը՝ ծայրայեղ խմբակներու բաժանեալ որոց մէջ մեծ գժուարութեամբ պիտի բերգավարէ թատաֆէ կոմսը:

Բայց ահա հաճելի լուր մը որ մեծապէս պիտի թեթևցնէ այս անյաջող ընտրութիւններէն Ֆրանց-Յօնգ կոյսեր կառավարութեան զգացած ահմանութիւնը: Արժանահաւատ լրագրեր կը ծանուցանն թէ Աղէքանդը Գիտուար և Կայսրուհին Աթէնքն երթալ համար ի մօսոյ Աւստրիոյ մայրաքաղաքին պիտի անցնին և այս առթիւ հիւր պիտի մինին Համապուրիի արքունեաց: Այս լուր՝ եթէ հաստատուի, արդարեւ ըերկարակիթէ՝ այսու կը հաստատուի թէ Աւստրիոյ և Ռուսիոյ յարաբերութիւնք ևս երթալով բարուքը վրայ են:

Աւստրիոյ գաշնակից և սահմանակից Խտակիոյ նոր նախարարութիւնը դեռ չկրցաւ կարգ և կանոն դնել գործոց այն շփոթ վիճակին մէջ զոր յառաջել բերած էր Պ. Քրիստին անհագ վարչութիւնը:

Շուտինի մարքիպը և Պ. Նիքոլէրա (երկու կարեւորագոյն անդամք նոր նախարարութեան) իրենց լուրը զօրութեամբը կ'աշխատ հինգին բարուքը յարաբերութիւններ վերակառաւակել ու տէրութեանց, մանաւանդ Ֆրանցին անդամութիւններ կը յաղթուի մեջ գործութիւններ կ'աշխատ կարգի վերջը:

Ֆրանչ և Պէրլմանական այս փոքր միջադարին որ փակեալ կը համարուի, կը յաջորդէ ներքին խնդիրն խնդիր մը՝ արժանիք Պէրլման կառավարութեան բարուքը յարաբերութիւնները չեն այն աշխատ գանձաւալ որչամի կը վախցուէր, Ֆրանչ անցնացի պատկերահանից մերժողական պատասխաններ կը վերջը:

բալետութեան ժամանակամիջոցին մէջ, հարիւրաւոր անմեղ բնիկներ անգթաբար ըստաննուած են ի Մասուա, ձեռամբ կամ մասնակցութեամբ իտալական պաշտօնատարներու, որոց մին, տեղակալ Լիվրակի, այժմ ի Զուիցերիա ալբաստանած է:

Ծուղինի մարքիզը անթերի կերպիւ կա-
տարել խոստացած է այն տիսուր պարտակա-
նութիւնը զոր կառավարութեան վրայ կը դը-
նեն այս տիսուր յայտնութիւնը։ Խիստ և ան-
կողմնակալ քննութիւն մը պիտի կատարուի և
արդարութիւնը անաշառութեամբ ի գործ
պիտի դրուի բոլոր յանցաւորաց համար և Ահա
դաստ մը որ արժանի է հոչակառ կոչուած
դատերուն (causes célebères) կարգը դաս-
ուելու և ուր Պ. Քրիսիի առիթ պիտի ու-
նենայ գէթ իր վկայ խօսելով ցոյց տալ իւր
փաստաբանական բարձր տաղանդը։ Ինչ որ
ալ լինի Պ. Քրիսիի պատասխանատուութեան
չափը այս տիսուր գործոց մէջ, այս յայտնու-
թիւնը քիչ մը կը խանգարեն իւր փոքրիկ
հաշիւները և աւելի գժուար կ'ընեն այն դե-
րը զոր խաղալ կ'ուզէր իրեն յաջորդող ներ-
կայ նախարարութեան հանդէպ :

Պ. Քանովաս, Սպանիոյ նախարարակետը, աւելի գեղեցիկ դոյներով կը տեսնէ ապագայն։ Սպանիոյ նորընտիւր Քորքէսները (Խորհրդարան), ուր ստուար մեծամասնութիւնն մ'ունի, հանդիսաւոր կերպիւ կը կատարեն իւրեանց բացման արարագութիւնը որում կը նախադահէ նոյն ինքն խնամակալ թագուհին և իւր որդին, հնգամեայ թագաւորն Արքօնած Ժ. Պ. Քանովաս անգամ մ'ես կը խռատանայ՝ անթերի գործադրել Պ. Սակասթայի օրով քուեարկեալ ապատական օրէնքներու Մինչ Սպանիոյ խորհրդարանը կը բացուի, Ռումանիոյ խորհրդարանը կը լուծուի՝ Ձլորէսքօ զօրավարին կազմած նոր նախարարութեան դէմ պարսաւունաց քուէ տուած ըլլալուն համար, Միլան թագաւոր անգամ մ'ես Պէլլիրատ կը վերադառնայ ուր Պ. Փալիզ, նոր նախարարապետը, անոր կ'զգացնէ Նախական թագուհին (Աղեքսանդր Ա.) պարբերաբար աենանել թոյլ տալու հարկը։

Ուրեմն, հակառակ Միլան թագաւորին բար ջանիոյ, Նախական թագաւոր հայուն նախերոր գեռ

Աւրեմն, հակառակ Միլան թագաւորին բա-
լոր ջանից, Նախալի թագաւորոյն խնդիրը գեռ
փակուած չէ և մեզ կը վերապահէ թերեւո-
նոր և հետաքրքրութ միջադեպեր . qui
vivra verrà . Պ. Զ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԱՍՏՊԱ, 22 Փետր. 1891. — Ազգային
մանկաւոյն գոստիաբակութեան խզն թէլա-
գրեց և զիս որ վերջելու հրապարակագիր կըր-
թախօսից, և յատկապէս Սրգոյ Մոռէնեան
է Փէնտիի այն կրթական բազմամասն հարցից
քով կարձ հարցում մը յաւելում:

Զուրացուիր թէ Դաստիարակութեան բուն
գործնական կեդրոն մարդուս ընտանեկան
յարկն է. երբ սա Դպրոցի կրթական օրինաց
և միջոցաց հետ առնչականապէս համաձայն
յարաքերութեան մէջ չէ, դպրոցի կրթու-
թիւնն՝ ըստ արդար եւ ուղիղ պահանջմանն՝
օգտակար և արդիւնաւոր պիտի լինի՞ : Այս է
ահա կարձ հարցումն ի՞նչ օգուտ ունի ման-
կաւույն՝ դպրոցի մէջ օրակի, նստարանի և
պատուհանի մասին հարկ եղած առողջապա-
հիկ խնամքն, երբ իւր անմաքրանէր մայրն՝
որ իւր բնական գաստիարակն է՝ անփոյթ կը
մնայ իւր զաւակին մարմինը ներքին եւ ար-
տաքին աղտեղութիւններէ պահելու : Ի՞նչ
օգուտ կ'ունենայ մոքի զարգացման մասին
գասագրեանց և դաստիարակութեանց ոճոյն
ընտարականութիւնն, երբ արդէն տուն և
ընտանիքն ընտրուած չեն՝ ինչպէս որ պէտք է՝
ուղիղն և օգտակարն խօսելու մէջ : Մանկաբն
որս հետ որ սովոր է խօսելու, լսելու և գտ-

զափար զարկ ացնելու , նոքա կը խօսին անձունի , անվայելու է կերպիւ և օտար լեզուաւ , թո՛ղ թէ շատեր իրենց զաւակը ծնուելուն պէս կը յանձնեն օտարին գիրկ և կը ներեն ծճել օտար կաթ և օտար լեզու . այսպիսի զաւակաց մէջ արմատացած բնական յոռի լեզուն և յոռի զարկ ացեալ միաբն՝ մեր տեսած

կամ լսոծ դպրոցն ինքնին պիտի կարտղանոյ՝ կտարելլապէս և ե՞րբ և ի՞նչպէս ուզգել և կրթել։ Նոյնպէս, ի՞նչ օգուտ կ'ունենայ դպրոցի մէջ կրօնի և բարյականութեան դասու քարոզութիւն, երբ տուները ծնողք կը վարդեն մանկաին մողբութեան և մինչեւ խակ անսառածութեան, և շարը տպիարքին կը զարգացնեն նոցա մէջ։ Բազմաթիւ են ընտանեաց զաւակներ, որք արդէն յօրէ ծնընգենէ ընդունած են իրենց սրտից մէջ անհընալունդութեան, ամբարտաւանութեան և այլ մոլութեան սերմեր։ Բայց ի՞նչ զարմանափի է բնութեան ազգեցութիւնը և նախապաշտրման հետքը, ամենէ ուսեալ, կիրթ և գիտուն մարդկան սիրան անգամ նախասալաշրում մը ափրած է։ Հուզելլով հանդերձ բարի զգացմանը և պարտականութեանը դէմ կը մեղանչէ։ Շատ կրթեալ եւ ուսեալ ծնողք անգամ երբ իրենց զաւակը, դպրոց կը յանձնեն, վաստհելով միայն դպրոցին և վարժապետին օրինաւորութեանը, որանվ այնչափ ուսան եւ անսառո եռ միան, որ հետպհեաէ

տրամա եւ ապագոր զը առաս , որ կատալիսա ,
տիբելով անփութութիւնը իրենց սրտից մէջ ,
կարծես չեն զգար ալ թէ ճշմարիտ կրթու-
թիւնը ո՞ւր եւ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ ,
եւ կարծես կը մոռնան թէ զաւակաց կրթու-
թեան բուն թելն իրենց սրտէն , խօսքէն եւ
գործքէն կապուած է : Ո՛հ , « եթէ արդարն
հազիւ կեցցէ , խոկ ամբարիշտն ո՞ւր երեւես-
ցի » . գիտունք եթէ այնպէս , ուամբին ինչ
պէս վարուելու է :

Շատ ծնողք , որպէս թէ հոգւով եւ ճշշմարառութեամբ կը սիրեն իրենց զաւակ , չեն ուզեր որ կերպիւ իւիք զաւկին սիրտ վիրաւորի , դժարի և կամքը չպաշտուի , և այնչափ երես կուտան , որ երր դպրոցին և վարժապետին ալ արտունջ մը յայտնէ , իսկոյն

գունամթափած , փոխանակի՝ ըստ պարտականութեան՝ դասատուին և դպրոցին նկատմամբ յարգանօք վարուելու զաւկին առաջ , կ'սկսին խոժոռելով դասատուն պարտական , և շատ տնդամ անիծել և հայհոյել և մինչեւ իսկ վարժապետին հետ դէմ առ դէմ կագելու վիճել . Արդ , այսպէս չփացած և սանձարձակ թողուած զանակներուն ի՞նչպէս օգուտ եւ ազդեցութիւն կ'ընծայեն դպրոցի խրատք և կրթութիւնք : Ճշմարիտ է որ օրինաւոր դպրոցք և կարգապահն , բարեջան և հմուտ մանկավարժք ու դասատուք են որ պիտի պատրաստեն կիրթ ընտանիքներ , բայց ոչ նուազ ճշմարիտ է նաև թէ ընտանեկան յարկըն է գործնական և հիմնական կրթութեան ազդու միջոցն , ուստի և դպրոց և վարժապետ՝ իրենց կրթական միջոցաց և օրինաց զօրութեամբը դարձեալ տկար պիտի մնան մանկուոյն կրթական գործոյն մէջ , քանի որ տուն և դպրոց ամենեւիմբ անհամաձայն են իրենց մէջ : Ուրիմի պիտի է միջոց գտնել՝ նախ քան զամենայն՝ բառնալու ընտանեկան յորի ստվարութիւններն ու նախապաշարութեաններն , և ճշմարիտ կրթութեան , մարդկութեան նոր և գեղեցյակոյոյն յարկ հիմնել և հաստատել : Ո՞՛ , ճշմարիտ դաստիարակութեան կատարեալ չենքը շատ փափուկ և հըրաշալի ճարտարապետութեանց պէտք ունեն :

ԱՆԻ , 31 յունուար . — Այս օրերս Ալէք-
սանդրապոլից այցելելով Անի , տւելորդ չեմ
համարում այդ մի ժամանակ հոչչակաւոր , բայց
այժմ աւեր քաղաքի մասին մի համառօտ տե-
սութիւն անել :

Ալեքսանդրապոլից մինչև Անի կառքով գը-
նալու համար հարկաւոր է՝ 3 $\frac{1}{2}$ —4 ժամ՝ ժա-
մանակ :

Անցնելով Սրբաչայք, ճանապարհը թեք-
ւում է զիստի ձախ, անցնում է Բաշ Շուրագ-
եալի միջով, որտեղ դեռ ևս պահպանում է
Հայոց աշտարկին հին եկեղեցին որի գմբիթը
շատ գեղեցիկ է : Այդ վանքն աշադին տարա-
ծութիւն և չափ ունի և վանքի վրայ գրուած
են հայերէն արձանագրութիւններ : Կարստ-
չայից յետոյ ճանապարհից գեալ յաջ գան-
ւում է մի փոքրիկ եկեղեցի որը չինուած է
կարմիր քարից, որի հսկար և կոչում է
«Կարմիր վանք» : Այդ եկեղեցին դեռ հեռուից
թողնում է հաճելի տպաւորութիւն և ակա-
մայ կանչում է քեզ գէտի իրեն : Ներքուստ
նա աղքատ կերպովէ զարդարուած, խակ ար-
տաքուստ վրան մի քանի արձանագրութիւն-
ներ կան : Եկեղեցու շուրջը ձգուած է մի հայ
աղքատ գիւղ, որը ի նկատի առած եկեղե-
ցու գեղեցկութիւնը, պէտք է ասել որ քա-
ռար է եղեւ :

զաք է ողել։
Զորս վերստ մինչև Անի հասնելը, երկար ճանապարհ է ընկնում և տհագին մեծութեամբ պատճէ, որից իւր ուղիղ գրութեանը նայած, երեսում է այն ժամանակուայ ճարտարապետների հմտութիւնը, և հաւանական է որ դա միանգամ ծառայել է իրեւ Անիի ամրութիւն։ Պատնէշի ետևը բացւում է ընդարձակ տարածութիւն մինչև բերդի պարիսպները։ այդտեղ պատահում են մատուռի աւերաբկներ և մի կամարի մէկ ու կիս մասը, որը կարծես կտառուած է օդից։ Տերդի վիթխարի դռների մօտ մեզ պատահեցաւ մի հայ վարդապետ որն ուղարկուած էր այստեղ էջմիածնից՝ պահպանելու Անիի բազմաթիւ վանքերի մնացորդները։ Տերդի վիթխարի

պարիսալները լաւ են պահպանուած և չի-
նուած են կարմիր տաշած քարից : Սրանց վր-
վայ կան շատ խաչեր և արձանագրութիւն-
ներ : Պատի երեսի կողմում գլխաւոր դռնե-
րի մոտ կայ մի մեծ քար արաբական արձա-
նագրութեամբ : Բերդի հիւսիսային կողմում
ահազին կոյտերով երեսում են հօյտկապ
չէնքի նկարչական աւերակները : Այս շինու-
թեան տակը երեսում են ահազին մասաններ :
Այն տեղից ոչ հեռու երեսում են ազնուական-
ների վերնատները և մի քանի մեծ շինու-
թիւններ : Մի քանի տներ ըստ երեսութին,
մտած են հոգի մէջ որոնք ցոյց են տալիս պա-
տերի շինուածների մնացորդները և տանիք-
ների հարթ դիրքը : Այդտեղ է «Աւաքելց
վանք»ը, պահպանուած խւզանկարներով և
ամրող վանքի վրայ գրուած են հայերին
արձանագրութիւններ : Կարգով ընկած է
վիթխարի աշտարակը, ներքուստ ոլորուած
սանդուղքով:

Բերդի կեդրոնում բարձրանում է գլխաւոր եկեղեցին, այսինքն Աստուածածնի եկեղեցին։ Եկեղեցու գմբէթը բոլորվին քանդուած է։ Այժմ միայն մէկ աղօւնի կենդանութիւն է տալիս այդ մռայլ և մռւթշինութեանը։

Գլւաւոր եկեղեցու հարաւ-արևելքան
կողմում գտնւում են դեռ ևս մի քանի եկե-
ղեցիներ, ինչպէս օրինակ՝ «Փրկիչ» և «Առ-
աւորիչ» և ուրիշները:

Դեռ մօտերքո էր սր Յոյները կամենալով
այդ եկեղեցիներից մէկն իրենց յատկացնել,
վերցրին և եկեղեցու մէջը ամբողջապէս ծած-
կեցին նկարներով, բայց իշխանութիւնը գոր-
ծը վճռելով, Հայերի իրաւունքը ճանաչեց այդ
եկեղեցու վերաբերմամբ։ Ոչ հեռու այդ եկե-
ղեցիներից պահպանուած են բաղանքի մնա-
ցորդները, իսկ աւելի ցած հողի տակով կայ-
մի անցք։ Այդ անցքը սկսուամ է մեծագոյն
շինութիւնից, անցնուամ է ամբողջ բերդի
միջով հիւսիսից դէպի հարաւ, որտեղ մէկ
ճիւղն անցնուամ է արտաքուստ և միւսը ձըղ-
ւուամ է գետի և ահագին սորի տակով, և յե-
տոյ, ինչպէս ասուամ են, զուրս է գալիս գիւ-
ղի մօտ՝ բերդից Յ վերսա հեռաւորութեամբ։
Ես փորձեցի անցնել ճրագով այդ անցքով,
բայց 100 քայլից աւել չկարողացայ գնաւ։
Այդ անցքն անուանուամ են «Կիեղան-կեալ
մազ», այսինքն գնացողը չի վերադառնաւ։

Բերդի հարաւարեւմունքան կողմում գետի
դժուարելանելի շրջադարձով վերջանում են
սուը հրաւանդի նման երկու բարձրութիւն-
ներ : Բայց նրանցից մօտիկ գեռ պահպանու-
ել են ուրիշ կարեսոր չէնքի մը մնացորդ-
ները : Հեռու դժուարելանելի ժայռի վրայ
պահպանուել են կուսանաց վաճքի մնացորդ-
ները : Կան և համարեա նոյնութեամբ պահ-
պանուած պալատներ : Այդ շինութեան պատի
վրայ բաց ի հայերին արձանագրութիւններից ,
կայ և արարական արձանագրութիւն : Այդ-
տեղ բարձրանում է զիթխարի պահպատն աշ-
տարակը որտեղից բացւում է հիմնալի տե-
սարան գէտ ի շրջակայքը : Բայց ըստոր աւե-
րակների և քարերի մասին այստեղ ապրող
վարդապետը չկարողացաւ մեղ ստոյդ տեղե-
կութիւնները տալ :

Ես կարծում եմ, որ լաւ կ'լինէր, եթէ
էջմիածինն այստեղի համօր նշանակէր մի
գիտնական վարդապետ որ կարողանայ բա-
ցառորել ինչ որ հարկաւոր է, որովհետև այս-
տեղ չառ այցելողներ են լինում:

Դուքս գալով բերդից, մենք ճանապարհուե-

յինք դէպա աջ , որպէս զի նայենք Գոշա վանքին
և ուրիշներին , որոնք գտնուում են Անիի շրջա-
կայքում : Գոշա վանքը հին Անին է և ծառայել-
է որպէս տիտուանիստ քաղաք : Նա չինուած-
է բարձր հրուանդանի վրայ որը կազմում է
Արփաշայը : Գոշա վանքը շրջապատուած է
բարձր պարիսպներով և ընկնում է հրուան-
դանի ծայրում : Գլխաւոր վանքը չինուած է
ահագին տաշած քարերից այնպիսի մեծու-
թեամբ որ մարդ զարմանում է թէ ինչպէս և
ինչով են բարձրացրել այդ ժայռերը հ-ց սոմէին
(արշըն) բարձրութեան վրայ : Եկեղեցու հետ
կարգով կան հօյտակապ պալատներ և մեծա-
մեծ ապարանքներ : Մոռացայ յիշելու որ գրլ-
խաւոր գմբէթը չինած է ահագին և պինդ
քարերից : Ներքուստ երեսում են աւերածու-
թիւններ : Գոշա վանքի շուրջը ապաստարան
է գտել մի հայ աղքատ գիւղ : Այդաեղ ե-
րեսում են նմանապէս երկու մատուռների
միացորդներ և Աշոտ Ողորմանի դամբարանը :
Արձանը կանգնած է ահագին քարերից ո-
րոնք գրուած են մէկը միւսի վրայ : Գոշա
վանքի վրայ կայ նոյնքան արձանագրութիւն-
ներ ինչքան Անիում : Ցաւալի է քր այդ ար-
ձանագրութիւններն անմատչելի են հասարակ
այցելողներին : Կրկին անգամ ասում եմ , որ
կջմիւածինը պէտք է հօգայ լու հնութիւն-
ների պահպանութեան համար և Անիում կըր-
թուած վարդապետ նշանակի :

(Եղբ-Դար)

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

Աղջոյն քեզ, ո՞վ Հայոց պատուական
ժողովուրդ, պատմականդ հնութեամբ, աղ-
նուականդ առաքինութեամբ, ընտիրդ լե-
զուով և գրավ, ճարտարդ յարուեսուս, յաջո-
զակդ յաշխարհաշէն գործո, ի մի բան գեղե-
ցիկդ հոգւով և մարմնով, ողջոյն քեզ:

Ահ , ձեր արեւուն մեռնիմ . հոգի՞ս մատաղ , այս քանի քանի՛ անդամ խօսեցայ ձեզ , Հայոց սիրատուն մայրերս , փարազուն հայրերս , դոյրերս ու եղբայրներս , աւետարանական ջմարտութիւններ , որոցմէ զգիտեմ թէ ո՞րքան օգտուեցայք . միայն թէ աւա՞լ , մերին ի մեզ կայ ատակաւին , քանի որ բարեպաշտական մեծամեծ գործերու հոգեոր պլռտուղներ չեն ծիր ծաղկիր հայկական գորաստանաց մէջ : Այս անդամ Տէրընին Ական աղօթքն է որ կը ծօնեմ ձեզ , զոր ամէն տաեն կարտասանէք , զոր ընթեռնլով կը պարարիք անշուշտ Հոգւովին Աստուծոյ , քանի որ ձեզ խօսողն է բերանն Աստուծոյ : Աւրեմն և Ճաշակեցէք և աեսէք , զի քազցր է Տէր :

« Հայր մեր, որ յերկինս »

Այսպէս կ'ակախ Յիսուս Տէրունական աղօթքը, որոց բովանդակութիւնն է եօթն խընդրուածք, որոց երեքն Առառւծոյ կը վերաբերիս և չորսը մեզ:

Հայր է Աստուած , վասն զի Նա սոելզեց
զմեղ , սոելզեց ի պատկեր իւր . հայր է Նա ,
զի Քրիստոսով որդեղիր եմք Նմա , ի հնումն
Աստուած էր և Աստուած կը կոչուէր իսրա-
յելի մէջ , իսկ այժմէ Հայր և հաճեցաւ Հայր
կոչուիլ մեղ՝ ըստ չնորհացն Քրիստոսի :

Նա է հայր մեր՝ ոյս մեր բառ մատնաւոր
և ունի հշտմակութիւն, հաւատացելոց բազ-
մութիւնն՝ այն է քրիստոնեաց եկեղեցին կ'ակ-
նարկէ, որոյ միաբան ազօթքն այսինքն «Հայր
մեր» կոչումովն առ Աստուած, կը շեշտուի

մեր համարձակութիւնն առ Աստուած, հաւատով ի Քրիստոս՝ որոյ եղբայր իսկ եմք, ինչպէս Նա սիրեց անուանել այսպէս թէ «Դուք եղբարք իմ էք» :

Նա՝ այսինքն Աստուած յերկինս է, և ոչ թէ երկրիս մէջ կամ երկրէս է, ինչպէս էին հեթանոսաց աստուածներէն շատեր կամ բրոգն իսկ . Նա մենէ վեր է և չէ մեզ հաւասար և մեզ նման երկրակենցաղ, կութեամբն թէ և անպարագրելի և ամէն ուրեք, այլ սակայն Նա ունի երկնային օթեւան, ուր իւր անձառելի փառօք կ'երեւի հրեշտակաց և որրոց :

« Սուրբ Եղիշի անուն և »

Աստուած Առլը է, և սուրբ է անուն Նորա, և մեր փափաքն այս աղօթից մէջ որ Նորա անուն սուրբ ըլլայ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մեր անձին սրբութեամբ՝ ըստ որում կը հաւատամք իրեն, ցոյց տալ Նորա տնուան որբութիւնն հեթանոսաց, որոց Աստուածք պիզծ էին ու գարշելի, որոց (հեթանոսաց) և կենցաղն էր անսուրբ և պիզծ, նման իրենց պաշտած աստուածոց։ Պաշտօն Քրիստոնէին առ Աստուած՝ որբութիւնն է անձին, ըստ որում իւր արարիչն ու հայր Աստուած՝ է առըր։

« Եկեղէ արքայութիւն ն» :

Այս, քրիստոնէին փափաքն ու իզձն է
սպասել Աստուծոյ թագաւորութեան, զի
այդ թագաւորութեան չնորհիւ կարելի է
միայն զերծ մնալ ոչխարհիս այլ և այլ փոր-
ձութիւններէ, որոց անհնարի գիմալքրել ա-
ռանց հաւատաց ի Քրիստոս Այս խնդրուած
կարելի չէ մատուցանել, եթէ ոք նույիսած
չինի իւր անձն Աստուծոյ: Զի արքայութիւնն
Աստուծոյ ի մեզ է յայնժամ, յորժամ հա-
ւատք կենդանի են ի մեզ, հաւատք ի Քրիս-
տոս Յիսուս:

«Եղիցին կամք ու որպես յերկինս և յերկի» :

Քրիստոնեայն զայս խոստովանելով կը
յայտնէ իւր հնապանդութեան չափն առ Աս-
տուած։ Մարդո իրր արարած գիտնալու է
միշտ իւր տկարութիւն բազգատմամբ իւր
Արարջն ահեղ զօրութեան, ուստի և պատ-
րաստ ցոյց տալու է ինքզինքն ամէն ատեն
կտուարմէլու համար նորա կամքը, որ չէ գը-
ժուարին և անտանելի, եթէ սէրն ի մեղ առ
Աստուած՝ անսահման է։ Աստուծոյ այս կամ-
քը միշտ կը կատարուի երկնից մէջ, և կը
բաղձամք որ երկրիս վրայ ևս կատարուի որ-
պէս զի փոխանակ ատելութեանց և գժու-
թեանց և մանաւանդ մեղաց, սէրն ու բարու-
թիւն և սրբութիւնն եւթ տիրեն ամէն ու-
րեք և ամէն ատեն։

« Զանց մեր հանապազորի տուր մեզ պիսօք » :

Եթէ միայն հոգեւոր էակներ լինինք նման
հրեշտակաց, մեր տպրուստին համար այս ա-
ղաջաննքին պէտք չկար, այլ որովհետեւ եմք
և մարմաւոր, ուստի և կարօտ պարէնի, մա-
նաւանդ հացի, հետեւաբար յիշելով իւր խը-
նամածութիւնն առ ի պէտս մեր կենաց, կը
հայցեմք զայն տալ մեղ ԶԱՓՈՎ, այսինքն
հանալպազորք, ամէն օրուան միայն մեր պէտ-
քը, և ամէնակարեւորը, և ոչ թէ հեթանո-
սաց փափաքածին նման այլ և այլ և աւելորդ
պէտքեր, զորօրինակ տնրաւ հարստութիւն
և մթերք պաշարաց:

« Թող մեզ զարտիս մեր որպէս եւ մեք
բոլովմբ մերոց պարտապանաց » :

Այսպէս կը խոստվանիմք թէ մեղաւորեմք :
Այս խոստվանութիւնն արդարեւ հարկաւոր է, վասն զի անհնար է մարդոյ կարծել թէ ինքն է սուրբ որպէս և Աստուած : Նոյն պէս, այսպէս կարծելն է յաւակնութիւն և ապօտամբութիւն Աստուծոյ գէմ : Նաև ներելն մեր պարտապաններուն, փառտ մը կարծելու չէ, որ Աստուած ևս մեզ ներէ, այլ թէ մեք ինչ չափով. որ ներեմք ուրիշներուն, հաւատալու եմք թէ Աստուած ևս նոյն չափով կը ներէ մեզ : Ուրեմն վայ նոցա որք ունին աններով ոգի, այդպիսիք ի՞նչպէս ուրեմն կը համարձակին արտասանել սոյն ազօթքն, ո՞րովիսի անամօթութեամբ : Մարդեթէ չներէ ուրիշն, ի՞նչպէս կը կարծէ թէ Աստուած իրեն կը ներէ, մինչ իր մեղերէն մեծն է աններով ոգին :

«Եւ մի տանիք զմեզ ի փորձութիւն,
այլ փրկեա ի չարէ»:

Ս.յու չնշանակեր թէ Աստուած զմարդիկ իը
մատնէ փորձութեանց և կամ մեղաց , ո՞չ այս-
պէս (Յակ. Ա. 13.) : Այլ որովհեաեւ մարդո
գիւրամկտ է ի մեղս և փորձութիւնք անպա-
կաս են աշխարհիս մէջ , ուստի կ'աղօթէ , այ-
սինքն ճանչելով իւր տկարութիւնն՝ պարտա-
կան կ'զգայ աղօթելու , որ Աստուծոյ նո-
խախոնութական կամօքն ազատ մնայ փորձու-
թենէ և զերծ չարին վատանգներէն . Տէր Յի-
սուս ուրիշ անդ ամներ ևս կրկնած է և պա-
տուիրած իւր աշակերտաց և ունինդիր ժողո-
վըրդեան որ միշտ աղօթեն , եւ տեսանձրոյթ
աղօթեն , որպէս զի ոչ միայն փորձութեանց
և մեղաց մատնուելէ զերծ մնան , այլ և հա-
նապաղ արժանաւ որին չնորհացն ու պարդե-
ւացն Աստուծոյ :

« Զի քա է արքայութիւն և զօրքելին և
փառք յաւտեանս . ամէն » :

Մարդիկ որ միշտ կը փափաքին ունենալ
անդորր ու երջանկաւէտ կեանք մը , լինել զօ-
րաւոր և փառաւոր մարմուկ և հոգւով , այլ
սակայն գիտնալու են և գաւանելու թէ այդ
վիճակին ամբողջապէս տէրն ու վայելողն է
միայն և միայն Աստուած : Մարդոց ունեցա-
ծըն ու ընդունածն ոչ ամիտղական է և ոչ
տեսական և թէ զոր ունին և կամ պիտի ու-
նենան , շենքի և եթ է ըստ գթութեան և
բատ արգարութեանն Աստուածոյ :

ԽՈՐՀՈՒՐԴ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ

(7ur · 25rñ pñlēñ)

8.

Եթէ պատարագիչն եպիսկոպոս է , այս
միջոցին ծնդաց վրայ գալով Նարեկացւոյ երս-
կու աղօթքներն առ Հոգին Սուրբ կ'աղօթէ և
յետոյ գնալով առ ընծայարանն , նուէ էրները
կը պատրաստէ , այսինքն սրբագործութեան
համար յատկացեալ նշխարը կ'առնէ , մազզմայի
վերայ կը դնէ և դիմին ալ սկիհն կ'ածէ . և
երկուսը միասին դեռ չորբագործուած կը
նուիրէ Աստուծոյ և կը խնդրէ որ զայն ըն-
դունի և օրհնէ և սրբէ ի խորհրդականու-

թիւն Մարմնոյ և Արեան Տեառն զօր հանդերձեալ է կատարել սուրբ Սեղանի վերայ։ Ինչպէս որ ամբողջ Պատարագն խորհուրդ է Քրիստոսի մարդեղութեան, որով աստուածային բնութիւնը մարդկային բնութեան հետմասցաւ՝ Հոգւոյն Սրբոյ գալստեամբն ի Ա. Կոյսն, ծննդեամբ, ևայլն, նայնակէս ալ այս տեղ քահանայն սկիհն սքողելով կ'առէ։ «Հոգին Սուրբ եկեսցէ ի քեզ, ևայլն ի խորհուրդ յլութեան սուրբ Կուսին։ Այս պատրաստութեան կը յաջորդէ եկեղեցւոյ խնկարկութիւնն պատարագչի ձեռամբ։ Անյիշտառակ ժամանակներէ ի վեր ամէն ազգաց մէջ խնկարկութիւնը կրօնական արարողութեանց մի կարևոր մասն եղած է, և Հին Կտակարանի մէջ Աստուած յատկապէս հրամայած է նորագործածութիւնն՝ Տաճարի սրբազն պաշտամանց ժամանակ։ Խունկն իրակի վերայ դնելով՝ անուշահոտ մուխն բնականարար կը բարձրանայ, և այս պարագայն աստուածասէր մարդոց որտին մի միսիթարութիւն էր՝ թէ քանի որ իրենք Աստուածոյ չէին կարող մերձենալ՝ իրենց ուղած յարգանքներն ու նուէրներն գէմ յանդիման մատուցանելու համար, գէթ այս կերպով խունկեր վառելով՝ թողնէին որ անուշահոտութիւնը առ Աստուած բարձրանար, քանդի խնկոց բուրումն այսպիսի տպաւորութիւն մը կը գործէր նախին ազգաց վերայ։ Ժամանակին Հրէից և մանաւանդ քրիստոնէից մէջ այս պարզ բացատրութիւնը՝ խորհրդաւոր մեկնութեան փոխուեցաւ, և անուշահոտութեան բարձրանալն նշան և խորհուրդ եղաւ մեր աղօթթից բարձրանալըն ի յերկին։ Բայց գիտութեան արժանի է որ մեր մէջ խնկարկութիւնն երկու նշանակութիւն ունի. մին և նշան աստուածպաշտութեան և ալօթից մատուցման, ինչզի ըսմինք. և միւնն՝ օրէնութեան ժողովրդեան և անհատից. այսինքն եկեղեցին և ժողովուրդը խնկարկելով ըսմէ կ'ուղենք թէ աստուածային օրէնութիւնը անոնց վերայ գայ և ամենեցուն, որպէս և իւրաքանչիւրի աղօթքն այսպէս բարձրանայ առ Աստուած։ Այս է ընդհանուր միտքն որով խնկարկութիւնն զանազան իրերու և տեղերու և անձերու կը լինի։ Այս նապատակն ամենէն լու կը մեկնէ խնկարկութեան աղօթքն որ կ'ասէ։ «Խունկ մատուցանեմ առաջի քո՞քի ամաստոս բուրումն հոգեւորական։ ընկալ սուրբ յերկնային և յիմանալի քո մատուցարանդ ի հոտ անուշից։ Առաքեա առ մեզ փոխարէն զշնորհս և զսլարդես Հոգւոյդ Սրբոյ. և քեզ մատուցանեմք զիւաս, ևայլն ։ Այս տեղ պարզ կերպով կը տեսնուի որ մենք յԱստուածոյ շնորհք կը խնդրենք և ի նշան այդ խնդրանաց՝ հաւատալով թէ մեր աղօթքն Աստուածոյ լսելի եղաւ՝ բարձրացաւ ի յերկինն խունկ կը ծխենք. տպա նոյնալէս հաւատալով թէ Աստուած անպատճառ մեր խնդիր կը կատարէ և շնորհք կուտայ եթէ արժադատութիւնին վերաբերութիւն կուտայ, սարկաւագն նախ զքահանայն կը խնկարկէ և ապա զժողովուրդն։ Սոյն գիտաւորութեամբ սպատարագիչ քահանայն գեռ բուն Պատարագը ընկած՝ ամրողջ եկեղեցին կը խնկարկէ, նախ ընծայքն, առա սեղանն և ամենէ և ամեն ոք որ եկեղեցւոյ մէջ կայ, զսմենայն ինչ սրբելով՝ նուերելով Աստուածոյ

փոխարէն նորա ողբարձութիւնն ու շնորհքն
հայցելով ամենուն վերայ :

(Գարունակելի) Թիրմ 8. բ. ԶԱՐԵՒՅՆԵՐ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

(Եար · նախորդ քուէն)

Բ. ՍԻՄՈՆԵՄԱԴԻՔԱԿԱՆ ՈՒԽՈՒՄՆ ԲԱՌԻՑ .—
Ենանք թէ ի՞նչպէս իրաց ուշադիր քննու-
թեամբ կը հասնիմք եզրերու ծանօթութեան .
որ բան մը յայտնած չպիտի լինիմք, եթէ
սեմք թէ բառից պատճառաբանեալ ուսումն
ոյնպէս կ'առաջնորդէ զմեղ ստանալու այդ-
առաջ ներկայացուցած գաղափարները, երբ
ունամովկ ի վեր հանեմք նոցա ճշդիտ նշանա-
լութիւնը .

Ամէն ոք գիտէ թէ որքա՛ն դժուարին է
մանկան համար ճշգիւ յիշել ուղղագրութիւնն
հետեւեալ բառից. Մաղլաւէս, Հիուաւէս,
հուսաւէս, ուղղակի, ուղղահայիաց, ուղղամիտ,
խորագէս, ասեղազէս, իրագէս, սիրած, զը-
րած, կերած, որդեսէր, հոգեսանց, բարեկամ.
յայտնի է թէ որքա՛ն յարատեւութիւն պէտք
է վարժեցնելու համար մանուկն՝ գրերու կու-
տակմանց մէջ գրեթէ տարրեր բանձմը տես-
նել, գաղափարի մը պատկերն ըմբռնել: Սոյն
աշխատութիւն մեծապէս պիտի ալարզուի, ե-
թէ բառերն ուսուցուին տնիմերով: Աշակերտն
առանց դժուարութեան կ'ըմբռնէ թէ մինչև
աստիճան մը Փիզիգական և բարոյական նը-
մանութիւն կայ միեւնոյն տոհմին՝ պատկանող
անդամոց մէջ. մի քանի հրահանդներով պիտի
հաօկնայ թէ միեւնոյն տոհմին բառերն մի-
մեանց կը նմանին ուղղագրութեամբ և գլխա-
ւոր նշանակութեամբ. բարդ բառից և նա-
խադաս ու յետադաս սովորական մասնկաց
ուսմամբ պիտի սովորի թէ ինչչէս զ լիսաւոր
իմաստն կ'եղանակաւորի բարդութեանց ու
մասնկաց միջոցաւ: Այնուհետեւ, բառագի-
տութիւնն՝ որ եթէ ըստ գիտաց ուսուցուէր
միօրինակ պիտի լինէր՝ հրապուրիչ կը դառ-
նայ և մանկան մէջ կը զարդացնէ հետազօ-
տութեան ոգին:

Ջորիքինակ , ոս մտանիւն կը ցուցունէ
յանախուրիւն , առատուրիւն , ինչպէս , քառոս ,
զեխոս , ջռոս , ևն . Երբ մանուկն սովորի զայս ,
ինքնին կը հետեւցնէ կարդ մը նմանօրինակի
բառից նշանակութիւններն , ինչպէս . տղմոս ,
փոս , մոխրոս , հիւանիլոս , ևն : Նոյնպէս երբ
աշակերտն սովորի թէ իրազէտ բառին մէջ զէտէ¹
բառն արմատն է գիտնալ բառին , ինքնին
պիտի կրնայ հասկնալ բուն նշանակութիւնն
կամ , գէթ , ընդհանուր իմաստն այն ամէն
բառից որք նոյն արմատէն ած անցեալ կամ
բարդեալ են . ինչպէս սզէտ , գիտուն , խորս
զէտ , պատմազէտ , ևն :

Բառից այս սխալէմագիտական ուսումն
ո՞րչափ յանձնաբարեմք, Քիչէ ։ այնու կ'ստա-
ցուին երկու արդիւնք որք յարդի են հաւա-
սարապէս. այնոքիկ են. Ա. գժուարին բա-
ռից ուղղագրութիւն, Բ. նոր գաղափարաց
ստացումն :

Գ. ՀՐԱՀԱՆՔ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ . — Այ
ուղղութեանց միջոցաւ զորս առաջարկեցինք
մանուկիր կրնայ ստանալ ճշգրիտ գաղափար
ներ հանդերձ այն եզրերով որք բացատրու-
թիւնն են այդ գաղափարաց : Այս բառեր
շարադրութեան մէջ այն են ինչ որ այլ է
այլ նիւթք են շինութեան մէջ . պէտք է
կիր արկանել զայնո , պէտք է շարադրասել

Գործն է դժուարին և կարօտ բազում ժամանակի. եւ՝ այս վարժութեանց մէջ է թերես որ նախնական վարժարանք ամենէ նուազ կը յաջողին. քանիզի այդ վարժութեանց չնուիրուիր այն յարատեւութիւն ու մէգոտիկ ոգին որոց առաջնակարգ կարեւորութիւն կ'ընծայուի օտար լեզուաց ուսուցման մէջ: Զայտի կրնամք հոս ըստ արքանույն ընդլայնել այս նիւթ. մի քանի ընդհանուր տեղեկութիւններ նշանակել բաւ պիտի համարիմք:

Ա. Զներել որ աշակերտն սխալներ ընէ
երբ խօսի ուսուցչին ներկայութեան . քաղց-
րութեամբ ուղղել սխալն և ցոյց տալ նմա թէ
ի՞նչ բանով գործեց լեզուի կանոնաց հակառակ :

Զ. Զանազան դասուց մէջ՝ աշխարհագրութիւն, պատմութիւն, թուաբանութիւն, քերականութիւն, ևն՝ հրահանգել զնա ազատօրէն բացատրելու ամէն ինչ որ չէ սահման, սկզբունք կամ կանոն, և ուշադրութեամբ ուղղել նորա բացատրութիւն:

Յ. Եղզուի կանոններն ուսուցանելու ժամանակ միշտ ի նկատի ունել չարադրութիւնը , երբեք ք չմոռնալ թէ այդ իսկ է քերականական ուսմանց էական նպատակը . չուտով անցնիլ բային , յետոյ նախադասութեան քննութեան . այնուհետեւ առաջարկեալ օրինակի մը հետեւողութեամբ չարադրել տալ նախադասութիւններ . պահանջել այնպիսի նախադասութիւններ որք վերաբերութիւն ունենան գաղափարաց մասնաւոր կարգի մը , կրօնքի , բարոյականի , երկրագործութեան , պատմութեան , բնական գիտութեանց , ևն . յետոյ չարադրել տալ խօսքեր որք ունենան իրավունք կախեալ երկու նախադասութիւններ , մին գլխաւոր , միւսը լրացուցիչ . կարգաւ աչքէ անցունել զանազան տեսակ լրացուցիչները . չարադրութեան հարհանգել այն ամենայն ձևերով զորս կրնայ զգենուու մեր լեզուն , հաստատական , ժիտական , հարցական , բացադանչական , երկրայական , հրամայական , ստորադասական , ևն . ցոյց տալ թէ ի՞նչպէս արտուղութիւնն յաճախ յստակութիւն և վայելչութիւն կուտայ բացատրութեան , ևն :

կ . Կանուխիէն տուաջարկել խմբագրուաթիւններ , նախ խիստ պարզ , յետոյ աւելի ընդարձակ , զրոյցի մը հետեւողութեամբ կամ բացատրեալ ընթերցումէ մը զինի . յանկուցիչ գէպեր , մանրավիպեր , արձակ տուակներ , ևն , ցոյց տալով նախ յատակագիծն , դիպաց յաջորդութիւնը :

5. Σηριακά διρήνωματα με την παραπομπή της στην αρχή της παραγωγής, οι οποίες είναι πλέον σημαντικές για την ανάπτυξη της βιομηχανίας.

Ե. Յետոյ անցնիլ ազատ շարադրութեան ,
առաջին անգամ նախագծի մը , համառօտ բա-
վանդակութեան մը միջոցաւ զոր ուսուցիչն
առանձինն , և կամ՝ աշակերտք և ուսուցիչ
կրնան միասին պատրաստած լինել . ապա ,
առանց ո և է առաջնորդի՝ նոյն ինքն աշա-
կերտաց կատարել տալու է գիւտի աշխատո-
թիւնը :

7 . Կաւ հասկցնել թէ ո և է շարտգրութիւն կ'ընդգրիէ այլ և այլ երեւոյթներ . զիւս , սրավ կը փնտռեմք այն գաղափարներ ու ընդլայնումներ զգոս նիւթը կը պահանջէ . կարգաբանութիւն , սրավ կ'որոշեմք կարգն ուրց համեմատ միմեանց սկզբք է յաջորդեն

գլխաւոր բաժանմունք : Վայելչաբանութիւն
կամ ոն որով իւրաքանչիւր գաղափարի կու-
տամք մասնաւոր ձեւ մը . ուղղութիւն , որոյ
միջոցաւ կը ջնջեմք մութ կէտերն կամ այն
սիսալներ որք կրնային սպրդած լինել խօսից
մէջ :

8. Մէն մի գլխաւոր գաղափար կը մտակարարէ պարբերութեան մը նիւթ . պահանջել որ այս բաժանումն լաւ ցոյց տրուած լինի , որ կէտադրութիւնը խնամով նշանակուած լինի . այս բաժանման ու կէտադրութեան զանցաւութեան կը ճանչցուին այն անձինք որք հրահանգուած չեն ոճոյ կամ որոց ուսմունք լաւ կերպիւ ուզգուած չեն :

9. Նախ ընթեռնուել և ապա խնամով սրբ-
բագրել շարադրութիւններն՝ ի լուր լոլոր ա-
շակերտաց, ի վեր հանելով սրբադրութեանց
պատճառը:

40. Յետոյ աշակերտաց առաջարկեալ նիւթըն անձամբ շարադրել և իր ուղղագրութեան գաս թելադրել նոցա . իւր և ուսուցչին աշխատութիւններն միմեանց հետ բարդատելով կարեւոր գիտելիքներ կ'աստանայ աշակերտ :

Թէ ի՞նչպէս պէտք է ուղղել հարցում . —
Ցարդ ցոյց տուինք թէ ի՞նչ միջայներով կա-
րելի է պատրաստել աշակերտն ճշգիւ պա-
տասխանելու առ նա ուղղեալ հարցմանց . —
Խօսքուտ չէ մի քանի խօսքը ըսել թէ հարց-
մունք ի՞նչպէս ուղղուելու են նմա : Առանց
ճշմարտութենէն շեղելու , քննիչ մը շատ
դիւրաւ կրնայ շփոթեցունել մանուկն՝ իւր
հարցմանց մէջ գործածելով դիտական եղ-
րեր : Պէտք է ուրեմն որ հարցմանք բացատ-
րուին այն բառերով որք գործածական են դրալ-
րոցաց մէջ և նախակրթական գրւածոց մէջ :
Կարեւոր է նոյնպէս որ հարցմունք ուսմանց
իրական ծրագրոյն մէջ ամփոփուին , թէ՛ նիւ-
թոց ընդարձակութեամբ և թէ՛ իմաստից խո-
րութեամբ : Բայց սոյն վերտառահումներ ընե-
լով հանդերձ , ուսուցիչը բոլորովին վերծ
չմնար ինչ ինչ զգուշութիւններէ ու պարտաց
կատարումէ : Իւր հանապազրեայ դասուց
մէջ , պարտաւոր է փոփոխել իւր ուսուցման

ու հարցմանց ձեւը . պէտք չէ որ անփոփոխ
կերպիւ յառաջ բերէ գրքին հարցարանն ու
բնագիրը : Ամէն մարդ գիտէ թէ ջանաւէր ուղ-
ղաք չեն վարանիր պատասխանել ցորչափ դա-
սադրքին բառերով կը լինին հարցմանք
մինչեւ կը թոփովին յաճախ երբ հարցումն
ուրիշ ձեռվ մ'ուզզուի :

— Սյս արդիւնք ցոյց կուտայ թէ մանկան
իմացականութիւն չէ կատարած իւր հզօրա-
գոյն դեր, թէ աշակերտն կ'արտասանէ ձե-
ւակերպեալ բնագիր մը՝ փոխանակ բացատ-
րելու իւր տնձնական գաղտնիքը, թէ սպո-
րութիւն չունի ձեր իւր միտք գտնելու հա-
մար խօսքի ձեեր որք բացատրեն իւր գաղտ-
նիքը։

Պարտիմք խոյս տալ ողյն վասանգէն , կամ
գէթ . պարտիմք թեթևցնել վասանգն , ան-
դադար փոխակելով ձևն մեր ուսուցման ու
մեր հարցմանց :

Ուրեմն, այսպէս կարելի է ամփոփել այն միջաներն որք կառաջնորդեն աշակերտաներն ձգաղէս պատասխանելու իւրեանց ուղեաւ հարցմանց ձիշդ գալով փարաց ստացումն՝ ուսմանց ծրագրոյն այլ և այլ մասանց խմանաւն ու մէգոտիկ ուսուցմամբ.— Պատճառաբանեալ ուսումն բառագիտութեան՝ բառերէն բարձրանալով դիմ ի առարկայներն որոց նշաններն են այդ բառք.— Հրահանգ չարագրութեան, գրաւոր կամ բերանացի զոր պէտք է կանուխ միսի, մէգոտիկ կերպիւ շարունակել, յարաւեռութեամբ յառաջ տանիլ և միշտ որբագրել խզճամիտ խնամով։ Թարգ. ՍԵՊՈՒՀ

ԵՀՄԻԵՒՆԻ ԱՐԵՏԱՐԱՆԻ ԵՐԵՎԱԿԱԿՈՆ ԳԵՂԱՐԱԼԻԵՍԸ

Երեք տարի յառաջ թերթիս ոսյն ամսա-
տեստին մէջ խօսելով Մուրթէի ։ Կրօնական
արուեստն ի կաւկաս ։ Գրքին փրայ՝ կը վեր-
ջացընէինք այսպէս . « Երանի՛ թէ յորդորա-
մաս ըլլար ազգային կարող գիտնական մը ,
որ իւր տրամադրութեան տակ ունենայ յիշ-
եալ (հայկական) արուեստներու վերաբերեալ
առարկայներ , հիմովին ուսումնասիրել զայն
ամենայն , եւ ի ըստ հանել այն մասացեալ
կամ անտես մնացած ազգային գանձն : Մեր
այս իշխն այսոր գործադրուած կը տեսնեմք
ըստ մասին , թէ եւ ոչ ազգային , այլ գերմա-
նացի մասնագիտի մը կողմանէ , որ այս ու-
սումնասիրութեանն օգնական գտած է նաև
ազգայիններ :

Վիեննայի համալսարանին՝ գեղարվեստից պատմութեան առանձնական ուսուցիչն՝ Դր. Յովակի Ստչիգավսկի նպաստ գանելով Աւստրիոյ կրթութեան պաշտօնարանին, 1888-90 տարիներու մէջ բիւզանդեան գեղարվեստըն ուսումնամիջնիկ, Աթոնիկ, Աթոն լեռն, Աթէնք, Յունաստան, կ. Պոլիս և ասոր լնդարձակ շրջակայքն, Փոքր-Ասիոյ արեմուեան եզերքն ու կղզիներն, Տրավիլիցն եւ Կատեաս, այնուհետեւ Մոսկուա, եւ Պետերբուրգ : Սոյն ուղեւորութեան մեծապէս կը նպաստեն Աթէնքի աւստրիական գեսալան կոսեէկ, կ. Պոլայ ռուսական գեսալան Նելիկով, եւ աւստրիական գեսալանի խորհրդական Շիվլ : Սյու ուղեւորութեան մէջ Բիւզանդեան գեղարվեստի իր 700 նշխար կը լուսանկարէ անձամբ, մէկ մեծ մասն առաջին անգամ, գործնք կը պատրաստէ հրատարակել հետպահետէ :

Սյուսափի ընդարձակ ըլջանի համար շատ
կարճատեւ ուղևորութեան միջոցին բիւ-
զանդեան գեղարուեատի արեւելեան սոհման-
ներու վրայ , այն է՝ հին վրաստան, կուկա-
սիոյ հայկական մասն , Ասորիք եւ Պաղեստինի
գտած գեղարուեստական նիւթերու մէջ նը-
շանաւորագոյն է կծմիանի մատենադարա-
նին 989ին գրուած փղսկրեայ կողերով Աւե-
տարանն : Այս Աւետարանն եւ ասոր հետյա-
րաբերութիւն ունեցող հայկական գեղա-
րուեստն՝ Բիւզանդեան գեղարուեստից պատ-
մութեան բազմահատոր երկասիրութեանն Ա .
Հատորը կը կազմէ , որ եւ գերմաներէն լը-
զուաւ այս օրերս լոյս տեսաւ վիհննայի Մը-
խիթարեան Միաբանութեան ծախիւգն :

Այս Ա. Հատորին վերևագիրն է՝ «Եղիքածիւնը Աւելարանը» . Աւսումնասիրութիւն հայկական, ռազմեննական և ասորա-եզդիսկառական գեղարուեատի » : (Մեծ քառաձալ, Երես՝ Բ. 127 : Գին՝ ֆլ. 7 · 50 = բբ · 6 կամ ֆր · 18 ճանապարհածակալով) :

Մատենիս մէջ կ սկզբան (էջ 1—16) մանրամասն քննութեան կենթարկուին մասնագիտօրէն էջմիածնի եկեղեցին եւ նոյն եկեղեցոյն մէջ գտնուած յունական կրկին արձանագրութիւնք, որոնք ցայսօր սիսալ ընթերցմամբ եւ սիսալ գծագրութեամբ լրյատեսած էին. ասոնց ընթերցամբ կ'ուզզուի, շնութեան ժամանակը կ'որոշուի: Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի հրապարակին մէջ կը գտնէ մեծ անիստ չորս խսդակ, որոնք ցայսօր անծանօթ էին ամէն հնագիտաց: Հեղինակն այս խսդակներու ճարտարապետական ոճէն և աղքային աղքիւրներէ կը ցուցընէ ամենայն ստուգութեամբ որ ասոնք Ներսէս Պ. Շինողի (640—661) կառուցած Ս. Գրիգորի Առաջարկի

հռչակաւոր կաթողիկէին նշխարներն են : Այս
առթիւ կը հետազօտի նաև իջմածնի, Ս.
Գայցիանեայ եւ Ա. Հայփոսիմեայ եկեղեցեաց
հնութեան ժամանակն եւ հայկական ճարտա-
րագետութեան բիւզանդեան և հայկական
մասերը կ'որոշուին :

Ասոր կը յաջորդէ բուն գործն, կշմածնի
Աւետարանը (Էջ 17—74): Հեղինակն 1889ին
Օգոստոսին այց կ'ելէ կշմածնի Աթոռն,
բիւզանդեան գեղարուեատին առ Հայոց գոր-
ծած ազգեցութիւնն ուսումնասիրելու: Այս-
տեղ վերոյիշեալ բիւզանդեան-հայկական հը-
նութիւններն դիտելէ զատ՝ հարեւանցի ակ-
նարկ մը կը չնորհուեի իրեն մատենագրաբանին
գանձերուն, ուր ի մէջ այլ թանկագին իրե-
րու՝ կը նշանակ փղոսկրեաց կողերով համրա-
ւուր Աւետարանն: Առաջին աեսութիւնն
կը բաւէ անմիջապէս ճանչնալու սոյն կողե-
րն՝ Ռավիննարի քանդակուորդաւթեան ա-
րուեստ, Աւետարանին ի սկզբան եւ ի վերջն
կազմուած մանրանկար պատկերներն՝ ասո-
րական արուեստ, իսկ բնագրին պատկերներն՝
հայկական: Ամենայն աճապարանօք, եւ ոչ
այնչափ գիւրութիւն գտնելով, կը լուսանկա-
րէ կողերն ու պատկերներն: Սնցեալ տար-
ւոյ ոկիզրն ի Մոսկուա գումարեալ հնագի-
տական ժողովյն առթիւ կը ծանօթանայ-
ռուս հնագիտաց միջնորդութեամբ Ռւկարով
կումին սոյն Աւետարանի մասին գրածներուն:
Դասնալով ի Վիեննա, ուսումնական հետազօ-
տութեան կ'ենթարկէ սոյն Աւետարանն, ո-
րոյ մասին իւր մասնագիտական ընդարձակ
հմտութեան եւ վիեննայի Մխիթարեանց ձե-
ռօք ազգային ազգիւրներու մէջ առտունիւթիւնն ահա-
ւասիկ վերոյիշեալ Ա. Հատորին մէջ ամփո-
փուած է:

Նախ մանրամասն հետազօտութեան կ'ենթարկուի սոյն փղոսկրեայ ճարտարագործութիւնն (17—53), կը համեմատուի իւր նմաններուն հետ, եւ կը գտնուի որ Զ դարու սկիզբէն Խտալիոյ Ռավեննայի դպրոցին գործըն է, եւ սոյն դպրոցին ուրիշ արտադրութիւններէն (որ այժմ ի Պարիս, Լոնդոն, Վատիկան, եւն կը պահուին) հնագոյնն ու ճարտարագոյնը։ Այնուհետև (էջ 53—74) կը նըկտառուին ի սկզբան եւ ի վերջն Աւետարտնին կազմուած ասորական մանրանկար պատկերներն, որոնց ծագումն համեմատութեան ճանապարհու կը գտնուի յԱսորիս, Զ դարու սկիզբն։

Յիշեալ Աւետարանին մէջ տեսնուած հայ-
կական մանրանկարներն առիթ՝ կուտան հե-
ղինակին՝ հայկական մանրանկարչութիւնն ի-
սկզբանէ մինչեւ գօդ գար ի մասնաւորի ու-
սումնասովիրելու , զոր կը կատարէ (Էջ 75—96)։
թէ՛ առջեւն ունեցած օրինակաց եւ թէ՛ զը-
րաւոր աղբիւրներու վրային։ Եթէ հայկական
ձեռագրովք հարուստ մտածնադարաններ
մատչելի ըլլային իրեն դիւրութեամբ, և յատ-
կապէս էջմիածնի Աւետարանին առթիւ և ա-
սոր յարարերութեամբ դրուած չըլլար այս
մասն, կարող էր հեղինակն աւելի ընդարձա-
կագոյն բռնել։ Զայս պիտի կատարէ յապա-
գային, ինչպէս խոստացաւ մեղ, երբ բիւզան-
դեան գեղարուեսափ պատմութիւնն աւար-
տէ։ Այնուհետև : ինք զինք պիտի նուիրէ
հայկական գեղարուսետական հնութեան մաս-
նագ իստութեան :

Պործոյս կը յաջորդեն երկու Յաւելուած Յաւելուած Ա. (Եջ 99-112) է՛ Ոսկեղին երկու տփիկ ի կայսերական Օսմաննեան թանգարա-

նին կ. Պօլսոյ՝ գտնուած Աստանա որ Զ դարու ասորաւ-եզիպտական գործ կը ճանչցուի ։ Իսկ Յաւելուած Բ. (էջ 115—124) է երկու մամանկար պատկեր որ Կիեվի հոգեւոր համալսարանի մէջ կը պահուի զոր նոյնակս Զ դարուն Պաղեստին շինուած կը գտնէ :

Ամբողջ գործն ունի բնագրին մէջ 18 գըն-
կատիպ (պատկեր խորանազարդ, գլաւագիր,
պատկեր, ևն) եւ ի վերջոյ 8 տախտակ, իւրա-
քանչիւրն լուսատիպ կրկին պատկերներով։
Էջմիածնի կաթողիկէին արտաքին պատկերն,
զոր հեղինակն ինքնին լուսանկարած էր, լու-
սատիպ պիտի գրուէր գրքին ճակատոն։ սա-
կայն ժխտական պատկերն գրազդաբար փը-
ճացած ըլլալով, կարելի չէ եղած։ Դիրքը տը-
պուած է հաստ եւ փայլուն թղթոյ վրայ՝
վկիւնապի Մայթարեանց տպարանը։

(Հանդիսական ամսութեայ) Հ. Պ. Պ.

ԳԱՂԱՏԻԱ

Գաղատիա , Տաճկաց Էնկիւրիւն և Եւրոպացւոց Անկորան , արդէն ծանօթ է անուանի այծերուն ստեւովը և անուշահամ տանձովիլու ու այլ միրգերովը : Տարազագործութեամի ևս համբաւաւոր է , նա մանաւանդ ալանալուած տեսակով : Գաղատիա Քրիստոսէ եւրեք գարեր առաջ արդէն ծանօթ էր իր մայրաքաղաք Կալաթիոյ (ուսկից ծագած է մեր Գաղատիա բառը) . մարդախոչըն Կարակալա զայն Սենտինիան անուանեց , որ վաղնոցու կ անուն մ'եղաւ : Օգոստոս կայսեր օրով Կալաթիա , ինչպէս անաւ էնկիւրիւն , Հըռովմէական ստացուածոց կարգն անցան : Օգոստոս իւր կայսրութեան գլխաւոր անցքերը արձանագրել առւաւ Յ տրոյրէ տախտակներու վրայ , որք գրուեցան իւր գերեզմանին ճակատը : Էնկիւրիւ քաղաքը մարմարեայ քարերու վրայ փորագրել առւաւ անոնց օրինակը և Հառովմի և Օգոստոսի նուիրեալ տաճարներուն մէջ դրաւ . այս վերջինը միայն մնացած է կանգուն , առաջինը ժամանակին աւերման չէ կրցած գիմակալել : 1554 ին գըտնուեցաւ այդ կարեւոր արձանագրութեամի մէկ մասը , և 1861 ին Պ. Բէրրո յաջողեցագանել ամբողջ արձանագրութիւնը : Է . դարուն Սարակինոսք նուածեցին այս քաղաքը որուն չուրջը Թիմուր-Լէնի 1402 ին վերջապէս կը յաղթէր Գաղատիա :

Տասնէն տասն և հինգ տարի առաջ բուրդ զի և այճեմազի վաճառականութեան ստացած արտաքոյ կարգի մըլումը գրեթէ պատճառ եղաւ սոյն քաղըին ընկերութին կենաչ հիմնայատակ կործանման։ Այդ առատութեան մէջ ժողովուրդը սովորեցաւ մեզկութեան և ծուլութեան, որովհետեւ իւր շահնակահով էր և մեծ զահողութիւններ ու աշխատութիւններ չէր պահանջեր։ Սակայն այդ սովորութիւնք ունակութիւն դարձան և յաջորդ նուազութեան տարիներուն մէջ ալ չէ կրնալով զապուիլ, ցարդ կը շարունակուի նոյն գեղիսութիւն։ Տարազագործութիւնն ալ մեծաւ մասսամբ Մարսունին և այլ շրջական քաղաքներէ ի Գաղատիա հաստատուողներ և կամ աղքատներն են որ յառաջ կը տանին իսկ տեղացիք իրենց հայրերէն մնացած բուրդ զի կամ ափիսնի առեւտուրը կը շարունակեն

բայց ինչպէ՞ս, առաւտօնները շատ ուշ տունէն մեկնելով, երեկոյները շատ կանուխ դառնալով։ Հարուստ, միջնակարգ թէ՛ աղքատ

տուն դառնալով, անպատճառ պատրաստ
պիտի գտնեն օղլոյ ափսէն՝ բազմատեսակ
աղանդերօք, որոց համար յատկապէս դա-
րան մը կայ ամէն տան մէջ՝ մեզէ իիլիլի ան-
ուամբ : Գրեթէ ամէն գիշեր այցելութիւն մը
կայ տալու կամ ընդունելու, և այդ այցե-
լութեանց միջոցին ամէն ոք կը ճգնի իւր
արդուզարդո՞ն գերազանցել զայլս : Ամառ-
նային գիւղագնացութիւնք այլ ևս անհրա-
ժեշտ գարձած են :

Խաղամոլութիւնն աշ իւր ծայրայելութեանն հասած է, և գիշերային այցելութեանց միջոցին ամէն չափահատք կը մտանակցին թղթի միջոցաւ բաղդ փորձելու գործին, և չեն մոռնար տղայոց ևս խաղի թղթի արդյական մը տալ, փոխանակ մտքի զարգացմանն պատճող խաղերով պարապեցնելու զանոնք :

Նորածեւութեանց համեմատ հագուելու
փափաքն շարունակական մրցում մը յառաջ
բերած է՝ որուն կը մասնակցին դրեթէ ամէն-
քըն ալ։ Ամուսնական վիճակի վերջին զեղծ-
մունք հոն ալ կը գործեն իրենց տւերն ու-
քանդը։ Աստ ևս երիտասարդք սկսած են
տարիքն առնելի յետոյ ամուսնանալ, և հար-
կաւ իւր առնելիք երիտասարդուհին պահան-
ջուած բոլոր լաւ հանգամանքներն ունենալու
է։ Հարկ չը կայ բացատրել թէ այս դրու-
թեան պատճառաւ որչափ աղջիկներ կը դա-
տապարտուին ամուրի մնալ։ Այս վիճակին
անմիջական հետեւանքն է Գաղատիոյ բնակչաց
մէծ ապէս նուազումը։ Միջդեռ 1881-2ին 50-
60000 բնակիչ ունէր, 1885ին այդ թիւը
40000 ի մօտ իջած էր, իսկ այժմ 35000 ը-
գտած է։ տարբերութիւնն բացայցած է։
Վ. ԳԱԼԻՔԱԳԾԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵԾ

Կրէտական արձաթ շքաղբամ չնոր-
հուեցաւ Արտաքին գործոց նախարարութեան
հաշուակալ Խըտըրեան Գրիգոր էֆէնտիի և
հպատակութեանց դիւանին տնօրին Պաղ-
տատալեան Օհան էֆէնտիի : — Պ. կարգի Մէ-
ճիտիյէ՛ Սպարապետի Դրան պիտոյք հայ-
թայթող վաճառական կիւլպէնկեան Յոմէ՛
էֆէնտիի :

— Ելմտական նախարար անուանեցաւ Նազար պէջ, Խորհրդական նոյն նախարարութեան, պաշտօն որ տրուեցաւ Գատրի պէյի անդամ Ելմտական ժողովոյ և քննիչ Ելմտական առաջին շրջանակին: — Վերաբքնիչ ատենին անդամ անուանեցաւ Թագուոր է Փէնտի, անդամ նախնական դատարանին Բերայի: — Կարնոյ Տիեզարհն դաւառակին դայմա-

գամ անուանեցաւ Մէջմէտ Ծիփաթի պէյ :
— Փաստաբան Խաչիկ է Քէնտիի սպաննիշն
Արմենակի նախնական հարցաքննութիւնք շա-
րաթ օր կատարուեր են Եղեռնադատ ատե-
նին առջև : Գատաստանն ի մօտոյ տեղի պի-
տի ունենայ :

— Երկրագործական Գրամատան կանոնագրություն համաձայն, կալուած մը, հող մը և այլն դրաւի գնելով Դրամատունէն փոխառութիւն մ'ընող որ և է անձ, եթէ մինչեւ մէկ տարի չը կարենայ սպարտքը վճարել, գըրաւը վաճառուելով, Դրամատան սպարտքը կը վճարուի. այս մէկ տարւոյ սպայմանաժի հինգ տարւոյ բարձրացած է այժմ:

— Կարնոյ Հայ-Հռովմիտականաց միջ և
անհամաձայնութիւնը ծագուծ են՝ Նոր Տու
մարի գործածութեան խնդրոյն առթիւ :

